

**Kritik mot Södermalms stadsdelsnämnd i Stockholms kommun för
handläggningen av ett ärende enligt lagen (1988:870) om vård av
missbrukare i vissa fall (LVM)**

Beslutet i korthet: I en ansökan till förvaltningsdomstol om att en ung kvinna skulle beredas vård med stöd av 4 § LVM saknades ett yrkande om omedelbar verkställighet. Domstolen biföll ansökan om vård. Inget förordnande om omedelbar verkställighet av beslutet meddelades i domen. Samma dag som domen inkom till Södermalms stadsdelsförvaltning i Stockholm sändes en begäran om handräckning till polisen för att kvinnan skulle föras till ett LVM-hem. Till följd av denna begäran fördes kvinnan till LVM-hemmet där hon några dagar senare togs in.

Den enhetschef vid förvaltningen som, trots att hon undertecknade ansökan om vård och förde nämndens talan i domstolen, inte uppmärksammade att det saknades ett yrkande om omedelbar verkställighet kan, med hänsyn till att det rörde en så viktig fråga, inte undgå kritik för sin försumlighet. Den tf enhetschef som skickade handräckningsbegäran till polisen och som därvid tog del av domen, men inte uppmärksammade att det saknades ett förordnande om omedelbar verkställighet, kritiseras för att han förbisåg en så viktig förutsättning för verkställighet av domen.

I två andra beslut denna dag uttalar sig JO om dels Statens institutionsstyrelses och LVM-hemmets handläggning av ärendet rörande kvinnan (dnr 6484-2010), dels Kammarrätten i Stockholms handläggning av kvinnans överklagande av förvaltningsdomstolens dom (dnr 6485-2010).

Bakgrund

Under en inspektion av Södermalms stadsdelsnämnd i Stockholms kommun den 17–20 november 2009 (JO:s dnr 6383-2009) granskade JO bl.a. akten i ett ärende rörande AA angående vård enligt LVM. Vid granskningen framkom bl.a. följande.

Nämnden ansökte den 26 februari 2009 hos dåvarande Länsrätten i Stockholms län, numera Förvaltningsrätten i Stockholm, om att AA skulle beredas vård med stöd av 4 § LVM. I en dom den 19 mars 2009 biföll länsrätten nämndens ansökan. Länsrätten förordnade inte att beslutet om tvångsvård skulle gälla omedelbart. Domen var således inte verkställbar i denna del.

Domen kom in till stadsdelsförvaltningen den 24 mars 2009. Samma dag begärde t.f. enhetschefen BB med stöd av 45 § LVM biträde av polis för att föra AA till

LVM-hemmet Rebecka. Den 27 mars 2009 fördes AA av polis till LVM-hemmet där hon togs in.

AA överklagade länsrättens dom till Kammarrätten i Stockholm, som i dom den 20 maj 2009 fastställde beslutet om tvångsvård. Domen vann laga kraft den 16 juni 2009.

Initiativet

Mot bakgrund av vad som kommit fram om verkställigheten av länsrättens beslut om tvångsvård beslutade dåvarande JO Kerstin André att ta upp saken till utredning i ett särskilt ärende (JO:s dnr 6513-2009).

Utredning

Akterna rörande AA inhämtades från stadsdelsnämnden, Statens institutionsstyrelse (SiS) och Kammarrätten i Stockholm.

Det som kom fram vid granskningen av akterna gav anledning att anta att befattningshavare som stod under JO:s tillsyn hade gjort sig skyldig till tjänstefel enligt 20 kap. 1 § brottsbalken. JO beslutade därför den 16 december 2009 att inleda förundersökning angående sådant brott. Förundersökningen omfattade inledningsvis befattningshavare vid stadsdelsförvaltningen och SiS. Den 28 april 2010 utvidgades förundersökningen till att avse även tre ledamöter vid Kammarrätten i Stockholm som hade prövat överklagandet av länsrättens dom om vård enligt LVM.

Under förundersökningen hölls förhör med flera befattningshavare vid stadsdelsförvaltningen, SiS och kammarrätten. När det gäller misstankarna mot befattningshavare vid stadsdelsförvaltningen hölls förhör med socialsekreteraren BB och enhetschefen CC som båda delgavs misstanke om ansvar för tjänstefel. Under förundersökningen hölls även förhör enligt 23 kap. 6 § rättegångsbalken med AA, bitr. juristen DD och socialsekreteraren EE.

Genom ett beslut den 3 juni 2010 avfördes CC som misstänkt från förundersökningen. Sedan förundersökningen avslutats fann JO André i ett beslut den 2 november 2010 inte skäl att väcka åtal mot BB. JO André fann inte heller skäl att väcka åtal mot någon befattningshavare vid SiS eller kammarrätten. Den fortsatta granskningen ägde rum inom ramen för tre tillsynsärenden som gällde stadsdelsförvaltningen (dnr 6513-2009), SiS (dnr 6484-2010) och kammarrätten (dnr 6485-2010).

Stadsdelsnämnden anmodades att inkomma med yttrande över nämndens handläggning av ärendet rörande AA.

Nämnden anförde bl.a. följande (bilagorna här uteslutna).

Av de utredningar som genomförs inom enheten för vuxna leder ett ytterligt fåtal till en ansökan om vård enligt LVM. Det tjänsteutlåtande som förvaltningen förelägger nämndens sociala delegation med förslag om vård enligt LVM följer en mall som

finns i verksamhetsstödet (paraplyet). Se bilaga 2. De tre punkterna i "Förslag till beslut" är avsedda att täcka olika alternativ som kan förekomma i ett beslut. Om någon punkt inte är tillämplig tas den helt enkelt bort. Det är mycket, mycket ovanligt att punkten 2 (vården ska gälla omedelbart) inte är tillämplig. I det aktuella fallet fanns ingen tvekan hos vare sig handläggare eller arbetsledning om att punkten skulle gälla. Förvaltningen kan inte finna någon förklaring till att den saknas annat än att den måste ha raderats av misstag när uppgifterna i mallen fylldes i.

Förvaltningen fick kännedom om misstaget först i november 2009 genom JO:s granskning av ärendet. Misstaget hade inte heller upptäckts av AA själv eller hennes advokat, inte av placeringsenheten vid SiS (statens institutionsstyrelse) eller LVM-hemmet Rebeckahemmet. Rebecka-hemmet hade till och med begärt och fått handräddning för att återföra AA till hemmet vid ett tillfälle då hon avvikit.

AA:s tid under tvångsvård blev inte längre på grund av det aktuella misstaget men den påbörjades tidigare än vad det fanns beslut om. Förvaltningen beklagar givetvis djupt det inträffade. Förutom den "lathund" som används vid handläggningen finns nu även en checklista att följa för att ett liknande misstag inte ska upprepas.

Bedömning

Vård inom socialtjänsten ges missbrukare i samförstånd med honom eller henne enligt reglerna i socialtjänstlagen (2001:453). En person med missbruksproblem ska dock beredas vård oberoende av eget samtycke under de förutsättningar som anges i LVM. Bestämmelserna om när tvångsvård ska beslutas finns i 4 § LVM.

Om socialnämnden efter utredning anser att det finns skäl att bereda någon tvångsvård ska nämnden ansöka om sådan vård hos förvaltningsrätten. Har rätten beslutat om tvångsvård ska socialnämnden se till att beslutet verkställs genom att den enskilde bereds vård i ett LVM-hem eller på sjukhus.

Enligt 43 § LVM får rätten förordna att beslut som rätten meddelat ska gälla omedelbart. För det fall rätten inte meddelar ett sådant förordnande får beslutet om vård inte verkställas innan avgörandet har vunnit laga kraft.

Det ligger i sakens natur att beslut om vård enligt LVM i normalfallet bör verkställas omedelbart. Normalt torde också socialnämnderna begära hos rätten att ett sådant förordnande ska meddelas. I det nu aktuella fallet har så inte skett. Enligt remissvaret har detta berott på ett misstag i samband med att ansökan om vård upprättats.

Av länsrättens dom framgår enligt min mening tydligt att AA omgående behövde beredas vård. Länsrätten meddelade dock inte något förordnande om omedelbar verkställighet av beslutet om vård. Det är inte klarlagt varför något sådant förordnande inte meddelades. En bidragande orsak torde emellertid ha varit att det saknades ett yrkande i saken från stadsdelsnämnden. Den som beslutar om att ansöka om vård, i detta fall stadsdelsnämndens sociala delegation, har givetvis ett ansvar för att ansökan utformas på ett korrekt sätt. När det gäller den formella handläggningen av olika ärenden måste dock nämndens ledamöter, som ofta är lekmän, kunna förlita sig på tjänstemännen vid nämndens förvaltning (jfr 3 kap. 3 § andra stycket socialtjänstlagen).

CC undertecknade den ansökan om vård som presenterades för nämnden och som sedan gavs in till domstolen. Vidare var det hon som förde nämndens talan i länsrätten. Att CC, trots att hon tagit så aktiv del i handläggningen av ärendet, inte uppmärksammade att det saknades ett yrkande om omedelbar verkställighet framstår som anmärkningsvärt. Inget tyder visserligen på annat än att det var fråga om ett enstaka misstag. Med hänsyn till att det rörde en så viktig fråga kan hon likväl inte undgå kritik för sin försumlighet.

Att det inte fanns ett förordnande om omedelbar verkställighet i länsrättens dom innebar att beslutet om vård inte fick verkställas. Trots detta skickade BB en begäran om handräckning till polisen för att AA skulle föras till ett LVM-hem. Till följd av denna begäran om handräckning fördes AA till LVM-hemmet Rebecka där hon togs in.

Som nämnts inledningsvis uppkom fråga om BB gjort sig skyldig till tjänstefel enligt 20 kap. 1 § brottsbalken genom att begära polishandräckning trots att det inte fanns en verkställbar dom. Enligt bestämmelsen om tjänstefel kan den som uppsåtligt eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning genom handling eller underlåtenhet åsidosätter vad som gäller för uppgiften dömas för tjänstefel. Om gärningen med hänsyn till gärningsmannens befogenheter eller uppgiftens samband med myndighetsutövningen i övrigt eller till andra omständigheter är att anse som ringa, ska inte dömas till ansvar.

Efter det att förundersökningen hade avslutats beslutade JO André att inte väcka åtal mot BB. Jag finner inte anledning att nu göra någon annan bedömning i åtalsfrågan. Det förhållandet att frågan om straffrättsligt ansvar inte längre är aktuell innebär dock inte att BB:s agerande varit invändningsfritt.

BB var t.f. enhetschef när länsrättens beslut om vård kom in till stadsdelsnämnden. Det ankom på honom att ta ställning till frågan om verkställighet av domen. BB tog del av domen men uppmärksammade inte att beslutet saknade ett förordnande om omedelbar verkställighet och begärde därför polishandräckning av AA för att hon skulle föras till LVM-hemmet Rebecka. Att förbise en så viktig förutsättning för verkställigheten av domen måste anses klandervärt. BB förtjänar kritik för den bristfälliga handläggningen.

Jag har i ett särskilt beslut denna dag uttalat mig om SiS:s och LVM-hemmets handläggning av ärendet avseende AA (dnr 6484-2010). Vidare har JO Lars Lindström i ett beslut denna dag uttalat sig om handläggningen vid Kammarrätten i Stockholm av AA:s överklagande (dnr 6485-2010).

Med den kritik som uttalats ovan avslutas ärendet 6513-2009.